

Kállay Emil emlékeiből

– *A debreceni piarista gimnáziumban a második világháború után Bulányi atya volt a magyartanárod. Hogyan emlékszel erre az időszakra?*

1945 június végén kerültem vissza Debrecenbe a munkaszolgálatos leventeségből, egészen Cseh-Morvaországig eljutottam. Ekkor a piaristák közül több fiataalt helyeztek Debrecenbe, ők tanítottak bennünket két hónapon keresztül, hogy ne veszítsünk évet, augusztus végén kellett magánvizsgát tenni. A magyart Bulányi György tanár úr adta le ez alatt a két hónap alatt, az írásbelire pedig magyarból egy Arany János meg egy Vörösmarty-tételt kellett kidolgozni, de adott még egy címet, hogy „Milyennek gondolom én a Jóistent?”.

Én erről a tételről már személyes módon tudtam írni, mert az élményeim ezen a téren Erdélyhez kötődtek El kell mondanom, hogy Csíkszereda számomra az anyaföldet jelenti: édesanyám Csíkszeredában született, ide való család. Édesapámnak az apját, tehát a nagyapámat, mert vasutas volt, ide helyezték pályamesternek, apám is itt nőtt fel. A csíksomlyói gimnáziumba járt. Apám megismerte anyámat, megszerette. 1920-ban apám családját kiutasították innét, mert anyaországiak voltak, de apám 1922-ben érte jött anyámnak, feleségül vette, mi már a bátyámmal kint születtünk Magyarországon. Kisgyerek koromban nagyon sokat nyaraltam a csíki nagymamánál. Öt éves voltam, amikor fölvittek a Hargitafüldre nyaralni. Egyik reggel elküldtek a borvízforráshoz vízért, amikor jöttem visszafelé, itt mindenki magyarul beszélt, fogalmam nem volt arról, hogy ez egy másik világ. A bátyám hat évvel idősebb volt, már cserkész, s tőle eltanultam a magyar cserkész indulót. Korsóval a kezemben torkom szakadtából énekeltem: „Fiúk, fel a fejjel, álljunk csatasorba vidáman...”. Erre egy pap bácsi kirohant, hogy ki az a bátor magyar gyerek, aki a Hargitán 1934-ben a magyar cserkészindulót éneklí? Mindjárt megszeretgetett, és nagyon jó kapcsolatban lettem ezzel a Bíró Ferenc plébánossal. Egyszer bevitt engem a hargitafüldői Szent István kápolnába, mutatta, hogy az oltáron van egy olajmécses, ennek mindig égnie kell, mert itt van a mi legjobb barátunk az oltáriszentségben, Jézus Krisztus, és neked gondod legyen rá, hogy az olajmécses égjen. Ha nem ég, akkor szólsz nekem, és kicseréljük a mécsbelet. Ez volt az első pap-élményem. Abban az időben én bejártam hallgatni az öregek beszélgetését a „büdösgödörben”. Egyik alkalommal arról beszélgettek, hogy ez a plébános milyen nagyszerű ember, több ízben is megkapta már a *dózecsecsincset*. Én nem mertem ott megkérdezni, mi az, mikor hazamentem, megkérdeztem, akkor mondták el, hogy az románul huszonötöt jelent. Abban az időben szokás volt, hogy bevettek valakit a rendőrségre, derékszögbe állították és huszonötöt vertek a fenekére. A pap bácsi ezt már többször megkapta, de annál keményebb lett. Nekem nagy példaképpé lett, öt éves koromtól tizenegy éves koromig nyaraltunk ott, úgyhogy volt alkalmunk találkozni nyaranként, s ő sokat foglalkozott velem, ez nagyon meghatározó élmény volt az életemben. Példaképpé lett.

Bulányi atyára visszatérve 1945 augusztusában a magyar írásbeli vizsgán ezt a tételt dolgoztam ki, és lényegében arról írtam, hogy az Istennél jobban senki sem szeret bennünket,

Istennek a lényege a szeretet, ahogy ezt én a csíkszeredai papbácsitól tanultam. Nem azért szeret, mert mi jók vagyunk, hanem azért leszünk jók, mert az Isten szeret bennünket. És akkor bennük is megszületik a viszonzszeretet, és ez segíti az embert, hogy azt az életet tudja élni, amit a Jóisten elvár tőle. Bulányi atya jelest adott a dolgozatomra, és elkezdett törődni velem. Én gyerekkoromtól kezdve papnak készültem, csak elbizonytalanodtam benne, hogy képes leszek-e erre? Török Jenő volt az osztályfőnököm, a többi tanár is kiváló volt, Szentgyörgyi Andrást, Mándoki Ernőt említem, szóval nagyon jó fiatal piarista garnitúra került oda. Az, hogy piarista lettem, abban nekik nagy részük volt, és a Gyurka bácsinak is.

1946-ban volt egy olyan akciója a piarista atyáknak, hogy a jövő értelmiségét kell neveljék és elsősorban a tehetséges falusi gyerekeket kell összegyűjteni. Betanultunk egy nagyszerű műsort, ez a cserkészlet keretében történt, és jártuk a szabolcsi, hajdúsági községeket, esténként előadást tartottunk, abban az időben rádió is alig volt. Másnap a két piarista atya a plébános által prezentált tehetséges falusi gyerekekkel beszélgetett, és akiket tehetségesnek találtak, azoknak ösztöndíjat harcoltak ki a minisztériumban és így ezek ingyen tanulhattak. 46-ban indult ez, de 48-ban államosították az összes iskolánkat.

1946 nyarán Tokajba, országos katolikus táborba is elvittek bennünket, ahol nagyon jeles előadók voltak, az Actio Catholica révén kisközösségbe is szerveztek bennünket. Ezek az élmények alapozták meg azt a döntésemet, hogy miután 1947-ben érettségiztem, mindjárt beléptem a piarista rendbe.

– Éppen abban az időszakban léptél be a rendbe, amikor a piarista iskolák jövője bizonytalanná vált, sőt a piarista tanárok egzisztenciája is veszélybe került. A döntésedben nyilván szerepet játszott az a helytállás, aminek a példái gyerekkorodban ivódtak a lelkedbe, és amit piarista tanáraid viselkedésében is megtapasztalhattál.

– 1948-ban államosították az egyházi iskolákat. Debrecenben a piaristák 48 és 50 között még pasztoráltak. Bulányi atyát az egyházmegye átvette, és egyetemi lelkésznek nevezték ki a debreceni Kossuth Lajos Egyetemre. Ezt sem tűrték sokáig, 1950-ben feloszlatták a szerzetesrendeket, a rendházat is át kellett adni. Egyik piarista, Rónai Jenő, 48-ban a gimnáziumból átvitt egy zongorát a rendházba, ezért bebörtönözték, hogy megkárosította az államot, mert ami az iskolában volt, az mind az államé.

1950-ben én az esztergomi érsekségnek lettem a kispapja.

Az 1950-es megállapodás szerint a bencések, ferencesek, piaristák, szegény iskolanővérek két-két négyosztályos gimnáziumot működtethettek. A 250 piaristából maradhatott 50- valamennyi a két négyosztályos gimnázium tantestületének a pótlására, és 30-ból 14 növendék. Heten voltunk olyanok, akiket hittanárnak szántak, Sík Sándor azt mondta, hogy ti most átmentek az egyházmegye keretébe, a püspöki kar létrehozta a Hittudományi Akadémiát, ott fogjátok folytatni a teológiát. Mire végeztek, talán vissza is tudtok jönni, mert a szovjet hadsereg csak azért van bent Magyarországon, mert Ausztriával még nem kötötték meg a békeszerződést.

1952. augusztus 27-én Kalazancius Szent József ünnepe után az éjszakai vonattal mentünk Gyurka bácsival vissza Debrecenbe. A következő nap meg akartam látogatni, a Dobozi úton egy idős házaspárnál lakott albérletben; mikor becsöngettem, nagyon összetörve jött ez a két ember,

beszámoltak arról, hogy előző éjszaka az ÁVÓ házkutatást tartott, Bulányi atyát elhurcolták. Hosszú időn keresztül nem is tudtunk róla semmit. Engem 1953. június 14-én szenteltek pappá, akkor a szüleinek írtam egy nagyon kedves levelet, hogy milyen hálás vagyok, hogy ilyen nagyszerű piarista atyát neveltek a Bulányi tanár úr személyében. Meghívtak, hogy egyszer látogassam meg őket, ezt meg is tettem, törékeny és kedves édesanya volt, és egy jó kemény édesapja.

Amikor 1956-ban győzött a forradalom, a politikai foglyokat kiengedték a börtönből. Gyurka akkor szabadult, november 4-én pedig a szovjet hadsereg vérbe fojtotta a szabadságharcot. Sík Sándor akkor könyörögve kérte, hogy a Gyurka menjen ki az országból, mert kiderült, hogy az ügyész halált kért rá. Aztán életfogytiglanra ítélték. Gyurka viszont azt mondta, hogy nem megy sehova se, mert őneki a magyarsághoz van hivatása. Két évig még rejtőzködött, a tanítványai bújtatták. Ahogy elmesélte, egyik alkalommal, ez már 58-ban lehetett, a Farkasréten lekísért valakit az autóbussmegállóhoz, és amikor jött visszafelé, kiáltást hallott, hogy Bulányi tanár úr, Bulányi tanár úr. Oda fordult, abban a pillanatban elkapták, és visszavitték a börtönbe. Valamikor 60 táján szabadult.

'62-ben engem minősítettek politikailag megbízhatatlannak, három évre eltiltottak a papi működéstől, ekkor rádióműszerész lettem. Volt még egy osztálytársam, Terényi Lajos, aki viszont 50-ben bent maradt a keretben, mert ő matematika-fizika szakosnak készült. Akkor hárman, én, Terényi Lajos meg Bulányi atya elkezdtünk összejárni, olvastuk az evangéliumot, és igyekeztünk az evangélium alapján megbeszélni azt, hogy is gondolta Jézus Krisztus az Isten országát. 1965-ben nekem lejárt a három évem, 64-ben a magyar állam és a Vatikán megállapodást kötött, enyhült a helyzet, 65-ben visszaengedtek, újrakezdehettem papi működésemet. Attól kezdve más papokat is bevontunk ebbe a körbe, lassanként gyarapodott ez a közösség.